

Beteckning: HRV:C09:6

Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap

**Har dagens vetenskap och religion
förutsättningar att berika varandra?**
En studie utgående från en dialog hos John Templetonstiftelsen

*Ingela Madfors
Januari 2009*

C-uppsats, 15 högskolepoäng
Religionsvetenskap

**Religionsvetenskap med inriktning mot kultur och identitet C
Handledare: Jari Ristiniemi**

Sammanfattning

Denna uppsats består av en studie av en dialog mellan vetenskap och religion hos den amerikanska filantropiska John Templetonstiftelsen. Syftet har varit att utreda värdet av denna dialog och att få en uppfattning om värdet av dialoger mellan vetenskap och religion i allmänhet i fråga om aktualitet och fruktbarhet för deltagarna, publiken och den allmänna debatten. Den studerade dialogen visade brister i definition och riktlinjer, val av deltagare och diskussionsämne. Argumentationen utgick ifrån deltagarnas personliga tro eller icke-tro och inte utifrån deras kompetensområden inom vetenskap eller religion. Dialogens olika bidrag visade inte på någon större grad av nytänkande, med undantag för två korta essäer som diskuterade nya Gudsdefinitioner. Dessa resonemang fördes dock inte vidare till de debatter som också ingick i dialogen. Trots många brister, där många borde ha kunnat undvikas, visade den studerade dialogen på en vilja till möte mellan oliktankande och på ett intresse från allmänheten. Med tydliga definitioner och riktlinjer och ett mer aktuellt ämnesval borde därför dialoger mellan vetenskap och religion ha en framtid.

Nyckelord: vetenskap, religion, teologi, dialog, möte, polemik, apologetik, ateism, John Templeton, Templetonstiftelsen

Abstract

This essay is a study of a dialogue between science and religion at the John Templeton foundation. The aim has been to investigate the value of this specific dialogue and also to get an understanding of the value of dialogues between science and religion in general regarding actuality and fruitfulness for the participants, the audience and the public debate. The study of the Templeton dialogue revealed shortcomings regarding definition and guidelines, choice of participants and of topic. Furthermore, the argumentation was based on the individual participants' belief or non-belief rather than their professional competence areas. The different contributions to the dialogue did not show any higher degree of fresh ideas, apart from two short essays describing new definitions of God. These thoughts were, however, not brought to the debates that were also a part of the dialogue. Despite the shortcomings, were many should have been possible to avoid, the studied dialogue showed willingness from people of different perspectives to meet and the dialogue also gained an interest from the general public. The conclusion of this study is that with clear definitions and guidelines and a well-considered choice of topic, the dialogue between science and religion should have a future.

Key words: science, religion, theology, dialogue, polemics, apologetics, atheism, John Templeton, Templeton foundation

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	5
1.1	Syfte och frågeställning	5
1.2	Material.....	6
1.3	Metod.....	6
1.4	Disposition.....	7
1.5	Begreppsdiskussion	8
2	Möten mellan vetenskap och religion – problemområden och möjligheter.....	9
3	Undersökning	11
3.1	Bakgrund - allmänt om John Templetonstiftelsen.....	11
3.2	Syftet med Templetonstiftelsens dialog	12
3.3	Genomförande	12
3.4	Innehåll och budskap	14
3.5	Dialogens resultat och påverkan.....	15
4	Diskussion och slutsatser	16
4.1	Syftet med dialogen	16
4.2	Genomförandet	16
4.3	Innehåll och budskap	18
4.4	Resultat och påverkan.....	20
5	Förbättringsmöjligheter - konstruktiva synpunkter.....	20
6	Slutord	21
6.1	Framtida studieområden	23
7	Käll- och litteraturförteckning.....	24
7.1	Källor	24
7.2	Övriga internetsidor	24
7.3	Litteratur och tidskriftsartiklar.....	24
7.4	Uppslagsord.....	25

1 Inledning

Naturvetenskaperna utvecklades i nära samverkan med religionen under medeltiden och religionen har i sin tur påverkats av den framväxande vetenskapens fynd sedan dess. Antagandet om ett ända från början konfliktfyllt förhållande mellan religion och vetenskap har visat sig falskt, samtidigt som konflikter förvisso har uppstått i vissa historiska och kulturella kontexter, t.ex. efter Darwins upptäckter eller i och med vetenskapens önskan om frigörelse och självständighet från kyrkan.¹ Innebär sådana konflikter att möten mellan vetenskap och religion är fruktlösa och bör undvikas? Eller är det just möten och konflikter mellan oliktänkande människor som för den mänskliga utvecklingen framåt?

I bokhandeln och i vetenskapliga tidskrifter finner jag idag en mängd böcker och artiklar som behandlar området vetenskap och religion. Utgångspunkten är ofta antingen tydligt teistisk eller tydligt ateistisk. Vissa författare visar ingen önskan om en dialog eller möte med ”den andre”, utom möjligen i övertalningssyfte. Andra menar att möten mellan vetenskap och religion kan vara givande för båda parterna. Medan teoretiska resonemang och budskap är enkla att finna är det svårare att finna exempel på verkliga möten eller dialoger mellan företrädare för vetenskap och religion. Denna uppsats avser därför att undersöka en dialog i praktiken hos den amerikanska John Templetonstiftelsen för att få en uppfattning om huruvida vetenskap och religion har något att säga varandra idag.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att studera en dialog mellan vetenskap och religion för att bedöma denna dialogs värde liksom förutsättningarna för berikande dialoger i allmänhet med avseende på aktualitet och fruktbarhet för de ingående parterna, för publiken och för den allmänna debatten.

Mina frågeställningar för att besvara syftet är följande:

- Vad är Templetonstiftelsen och vad vill man uppnå med dialogen mellan vetenskap och religion?
- Hur genomförs dialogen och vilket/vilka budskap förs fram? Visar det på nytänkande?

¹ Se t.ex. Alister McGrath 2004, s 88.

- Vad blir resultatet av dialogen? I vilken mån påverkar dialogen deltagarna, publiken och den allmänna debatten? Vilka är möjligheterna till fortsatt meningsfulla dialoger?

Min hypotes är att deltagarna i den studerade dialogen till största delen för fram sina befintliga och inte speciellt nytänkande åsikter, och att de inte tar intryck av varandra i någon större utsträckning. Debatten borde sålunda inte föras framåt vare sig genom denna eller liknande dialoger. Jag väntar mig också att de troende bland deltagarna visar större ödmjukhet och vilja till närmande mot de icke-troende än tvärtom.

1.2 Material

Till grund för undersökningen ligger det källmaterial kring dialogen som har publicerats på Templeton-stiftelsens hemsida: essäer, debatter, kommentarer från åskådare och allmän information om stiftelsen. Viktiga för min undersökning är också framförallt två aktuella översiktsartiklar av Sjoerd L Bonting och John J Carvalho IV i tidskriften *Zygon: Journal of Religion and Science*. Dessa artiklar sammanfattar och utvärderar tidigare publicerade studier och redogör för ett antal forskares syn på problemområden men även möjligheter och trender avseende dialoger mellan vetenskap och religion. Dessa översiktsartiklar liksom ytterligare andra artiklar är valda med tanke på relevans och aktualitet. Artikelsökning skedde via databaser tillgängliga från Högskolan i Gävle, där ISI Web of Knowledge och i viss mån Academic Search Elite gav bra sökresultat medan Project Muse gav mer svårtydda sökresultat.² I de fall databaserna endast tillhandahöll abstrakt, återfanns fulltextdokument genom databasen Wiley Interscience Journals.

Förutom vetenskapliga artiklar har Ian Barbour's bok *Religion and Science* bidragit till en ökad förståelse av olika förhållningssätt mellan vetenskap och religion, liksom flera böcker om ateism och sekularisering (se litteraturlistan).

1.3 Metod

Uppsatsen har formen av en hermeneutisk, normativ studie av en dialog mellan vetenskap och religion i praktiken. Den utgår från litteraturstudier kring dialogens möjligheter och begränsningar. Det bör här påpekas att jag inte har funnit några artiklar som ställer sig

² Sökbegreppet var genomgående "dialogue science religion".

negativa till en dialog, förmodligen beroende på att de som är kritiska till en dialog hellre skriver om specifika områden (t.ex. Guds irrelevans) än om det meningslösa med dialoger.

Efter litteraturstudien sker en genomgång och analys av källmaterial från en verklig dialog, utifrån uppsatsens frågeställningar. Vissa kvantitativa inslag förekommer, men en rent kvantitativ studie hade inte fungerat eftersom frågeställningen handlar mycket om individers personliga förhållningssätt och reaktioner. I den hermeneutiska processen förs sedan resultaten från undersökningen tillbaka till och ställs emot den tidigare förståelsen och frågeställningarna. Det normativa, värderande kommer till uttryck genom insikter och kommentarer framför allt i diskussionskapitlet och i ett särskilt kapitel med konstruktiva synpunkter.

På grund av frågeställningarnas övergripande karaktär om dialogen som fenomen, redovisas dialogen i stort snarare än enskilda argument, även om vissa exempel ges. Det är inte heller syftet med denna uppsats att utreda om något specifikt resultat har uppnåtts i frågan om huruvida vetenskapen har gjort tron på Gud föråldrad.

Även andra avgränsningar har behövt göras under undersökningens gång: Templetonstiftelsen har även publicerat en dialog rörande universums eventuella syfte, vilket hade kunnat vara givande att studera men som måste väljas bort av tids- och utrymmesskäl. Det hade också varit värdefullt och intressant att närmare studera alla de kommentarer på dialogen som har lämnats av allmänheten i form av inlägg på stiftelsens webbsida. Tyvärr visade sig kommentarerna vara omöjliga att exportera och analysera på ett strukturerat sätt: en export av samtliga kommentarer till ett Word-dokument i mitten av november 2008 resulterade i nära trehundra sidor oöverskådlig text utan vidare exporteringsmöjligheter till bättre lämpade program.

1.4 Disposition

Nedan följer en diskussion kring begrepp och definitioner och sedan ett kapitel som beskriver hur aktuell forskning belyser möjligheter och problemområden för dialoger mellan vetenskap och religion. Därefter kommer själva undersökningen, följt av diskussion och slutsatser. Konstruktiva synpunkter framförs i ett eget kapitel, varefter uppsatsen avslutas med sammanfattande slutord och några funderingar kring framtida studieområden.

1.5 Begreppsdiskussion

En undersökning av en dialog mellan vetenskap och religion har flera inneboende definitionsproblem: Vad innebär en dialog? Vilka vetenskaper avses, och vilka religioner?

Som undersökningen nedan kommer att visa, sker ingen tydlig definition av dessa och andra viktiga begrepp i den studerade dialogen, utan begreppen ges skiftande innebörd och tolkningar av såväl dialogarrangören (Templetonstiftelsen) som av deltagarna i dialogen.

Dialog är enligt Nationalencyklopedin och Encyclopædia Britannica ett samtal mellan två eller flera personer, eller i överförd bemärkelse mellan t.ex. åsiktsriktningar.³ Enligt Sjoerd L. Bonting är en dialog, i kontexten vetenskap-religion, en kritisk diskussion mellan rivaliserande världsåskådningar, där parterna är villiga att revidera tidigare ståndpunkter.⁴ I den studerade dialogen används också begreppen konversation och debatt, vilka kan ses som specificeringar av begreppet dialog. Konversation är enligt Nationalencyklopedin ett fritt samtal med ett relativt litet antal deltagare utan bundenhet till syfte eller funktion.⁵ Debatt beskrivs i sin tur som ett ordnat offentligt meningsutbyte (i en viss fråga).⁶ Encyclopædia Britannica förtydligar att debatter innebär att argumentera för och emot ett påstående under en viss tid och enligt bestämda procedurer. Debatter brukar också ha en ordförande, en moderator. Deltagarna i debatten förväntas vara emotionellt neutrala eller åtminstone kunna behålla en tillräcklig distans för att upprätthålla ett strikt akademiskt tillvägagångssätt.⁷

Begreppet ”vetenskap” kan appliceras på både naturvetenskap och humanvetenskap och varje användning av begreppet bör därför inledas med förtydligande av vad som ingår. Encyclopædia Britannica anger objektiva observationer och systematiska experiment som nödvändiga kännetecken på vetenskap.⁸ I såväl aktuell forskning som i föreliggande undersökning likställs ofta vetenskap med naturvetenskap, vilket gör det nödvändigt att istället tydligt definiera eventuella avsteg från denna definition.

Slutligen måste begreppet ”religion” ha en entydig definition för att fungera i en dialog. Vilka religioner avses? Omfattas endast kristendomen, d.v.s. den ”klassiska” motparten till naturvetenskapen? Eller inkluderar man samtliga abrahamitiska religioner, alla världsreligioner eller även mer privata livsåskådningar och mer odefinierad ”andlighet”? Vissa författare anser att ”religion” är för vagt för att stå som motpart till vetenskap och

³ Nationalencyklopedin: *dialog*, Encyclopædia Britannica: *dialogue*.

⁴ Sjoerd L Bonting 2008, s 228.

⁵ Nationalencyklopedin: *konversation*.

⁶ Nationalencyklopedin: *debatt*.

⁷ Encyclopædia Britannica: *debate*.

⁸ Encyclopædia Britannica: *science*.

menar att endast den teoribildande teologin är en värdig deltagare i dialogen.⁹ Då faller automatiskt en rad mer odefinierade livsåskådningar bort som möjliga parter i dialogen.

2 Möten mellan vetenskap och religion – problemområden och möjligheter

Aktuell forskning visar på både möjligheter och svårigheter med dialoger mellan vetenskap och religion. De problem som lyfts fram handlar dock mer om formen eller inriktningen på dialogen än om dialogen i sig.¹⁰ Men för vem eller vilka har då dialogen ett värde? Vem tjänar på den, och vad? Flera resonemang är teoretiska och diskuterar t.ex. hur en dialog bör sträva efter enhet eller åtminstone förståelse genom att relatera vetenskap och religion till varandra. En sådan teoretisk dialog kan studera likheter mellan de båda områden i fråga om metoder och koncept, eller undersöka gemensamma gränsfrågor som ingendera sidan har några svar på, som t.ex. ”varför finns naturlagarna?”.¹¹ Sådana diskussioner anses kunna vara berikande för båda sidor, som också kan få anledning att revidera gamla ståndpunkter.¹² Hos många forskare idag finns däremot förhoppningar om ett skifte från teoretiska diskussioner och vinster till en mer praktisk samhällsnytta eller ökad förståelse över trosgränser. De menar att detta kan uppnås genom rätt val av diskussionsämnen och deltagare i mötena (se nedan).

Det är tydligt att de förhoppningar som uttrycks ovan kräver ödmjukhet, en öppen och respektfull attityd mot ”den andre” liksom en vilja och förmåga till självkritisk reflektion.¹³ Detta är ingen självklar inställning. Man kan välja att se den egna disciplinen – vetenskap eller religion - som det enda sanna sättet att förklara verkligheten och motparten som en fiende i en evig och olösbar konflikt.¹⁴ För dem som istället ser vetenskap och religion som två helt skilda eller oberoende områden utan gemensamma beröringspunkter råder ingen konflikt men knappast heller några förhoppningar om en fruktbar dialog eller gemensamma strävanden.¹⁵ Ytterligare andra förhållningssätt medger möjlighet till inspiration och inflytande mellan vetenskap och religion i varierande omfattning.¹⁶ Men en överdriven ansträngning att respektera motparten och uppnå total enighet är inte heller enbart av godo:

⁹ Bonting 2008, sid 228.

¹⁰ Se Bonting 2008 och John J. Carvalho IV 2008.

¹¹ Se Ian Barbour 1998, s 92-93 om förhållningssättet Dialog.

¹² Barbour 1998, s 92; Helge Kragh 2004, s 79.

¹³ Carvalho 2008, s 223.

¹⁴ Se Barbour 1998, s 78, 81 om Konflikt.

¹⁵ Se Barbour 1998, s 85 om Oberoende.

¹⁶ Se Barbour 1998, s 98-105 om Integration.

Det krävs en viss spänning mellan motstridiga uppfattningar för att uppnå en ytterligare eller mer begriplig sanning.¹⁷

När väl beslutet om en dialog är fattat är det av stor vikt att veta både vad man ska diskutera och hur man ska diskutera det. Under diskussionen kring begrepp ovan framgår hur bristande definitioner av begrepp kan försvåra eller omöjliggöra en dialog. Dessutom kan språket i sig göra att man missförstår eller talar förbi varandra. Vissa forskare anser att vetenskapsmän gör antaganden och använder ett språk som passar för att rapportera resultat av experiment, men kräver att detta slags språk används även för att beskriva religiösa fenomen.¹⁸ Närbesläktat är antagandet om vetenskapen som den rationella parten, där religionen riskerar att hamna med hela bevisbördan i dialogen.¹⁹ Flera forskare hävdar ändå att det är viktigt att teologer har kunskap om aktuell vetenskap eftersom denna är en del av vårt dagliga liv och påverkar hur vi tänker.²⁰ En del går längre och menar att svaren på de frågor som ställs i dialogen måste vara förenliga med vetenskapliga upptäckter, och att metoderna måste vara konsekventa och sammanhängande.²¹ Över huvud taget önskar många forskare en höjd kunskapsnivå hos dialogdeltagarna, inte bara inom vetenskap utan även inom filosofi, teologi osv. Detta anser de skulle ge en bättre grund i dialogen, och större möjligheter att ställa de rätta frågorna.²² Dessutom ser många hur filosofi och andra human- eller samhällsvetenskaper kan agera som en sorts medlare i en annars konfliktbenägen dialog.²³

En bra dialog mellan vetenskap och religion kräver bra diskussionsämnen. Detta är inte minst av betydelse för om dialogen ska upplevas som intressant för den tilltänkta publiken. Flera forskare anser här att man bör sträva efter en vidare publik än bara en snäv krets av forskare för att inte dialogen ska riskera att dö ut eller bli irrelevant.²⁴ Dessutom skulle en vidare publik kunna ge nya energiska deltagare med nya insikter, liksom det skulle kunna påverka perspektiv och handlingar hos människor, vilket i sin tur skulle kunna gynna mänskligheten.²⁵ Men vad är då ett bra diskussionsämne? Bonting framhåller vikten av att dialogen verkligen blir en dialog mellan deltagare och inte bara en monolog eller en studie av ett ämne på grund av ett felaktigt ämnesval där inte båda sidorna kan bidra.²⁶ Många av de

¹⁷ Buckley 1987, s 34.

¹⁸ Taede Smedes 2008, s 254.

¹⁹ Smedes 2008, s 254.

²⁰ Smedes 2008, s 241.

²¹ Carvalho 2008, s 220, 223.

²² Carvalho 2008, s 219.

²³ Bonting 2008, s 233.

²⁴ Smedes 2008, s 218; Bonting 2008, s 232.

²⁵ Carvalho 2008, s 218-219.

²⁶ Bonting 2008, s 231-232.

forskare som har bidragit med essäer i Zygon önskar också ett skifte från teoretiska till praktiska frågor och konkret problemlösning, eftersom detta skulle vara till större nytta för samhället och mänskligheten och även utöka publiken. Exempel på sådana praktiska frågeställningar är klimatproblemen, fattigdom och mänskliga rättigheter.²⁷ Även genom att införa andra religiösa traditioner än kristendomen i dialogen skulle man kunna attrahera en större publik och dessutom vinna en ökad förståelse mellan olika trosåskådningar.²⁸

Sammanfattningsvis beror framgången för dialoger mellan vetenskap och religion på valet av deltagare och dessa deltagares inställning till dialogen, rätt val av diskussionsämnen, samt förmågan att attrahera rätt publik. Frågan är om en aktuell dialog har dessa förutsättningar till framgång? Detta ska nu undersökningen nedan försöka utreda.

3 Undersökning

3.1 Bakgrund - allmänt om John Templetonstiftelsen

Den amerikanska John Templetonstiftelsen, vanligen benämnd Templetonstiftelsen, grundades år 1987. Grundaren John Templeton (1912-2008) var en mycket framgångsrik finansman redan från slutet av 1930-talet, men han var också mycket intresserad av andliga frågor, inte minst förhållandet mellan vetenskap och religion. Med tiden blev detta intresse och den filantropiska sidan allt större. Redan 1972, alltså innan grundandet av Templetonstiftelsen, inrättade John Templeton det årliga Templetonpriset, vilket omfattar en miljon pund. Kända pristagare är moder Teresa, Alexander Solsjenitsyn och Billy Graham.²⁹

Templetonstiftelsen avser att vara en ”filantropisk katalysator” och vill främja en informerad, öppensinnad och nytänkande dialog kring vad vetenskapsmän och filosofer kallar *De Stora Frågorna*, det vill säga sådana frågor som det inte finns några enkla svar på och som har funnits med människan sedan urminnes tider. Stiftelsen ger några exempel på vad sådana frågor kan vara: Har människan en fri vilja? Vad innebär det att vara människa? Finns det en tidernas början? Har universum ett syfte?³⁰

Förutom Templetonpriset ger stiftelsen årligen stora summor pengar i bidrag och stipendier och stöder olika forskningsprojekt och universitet världen över. Stiftelsen

²⁷ Carvalho 2008, s 220-221.

²⁸ Carvalho 2008, s 222.

²⁹ http://www.templeton.org/about_us/who_we_are/sir_john_templeton/.

³⁰ http://www.templeton.org/milestones/milestones_2006-12.asp.

medverkar också som sponsor i olika sammanhang osv. Stiftelsen har mött kritik för att den ger stora donationer till konservativa politiska grupper trots det skattemässiga förbudet för ideella organisationer att engagera sig i politiska aktiviteter. Annan kritik riktar sig mot organisationens önskan om ett närmande mellan vetenskapliga och religiösa frågor och mot det finansiella stöd som ges till forskning och arbete kring detta närmande.³¹

3.2 Syftet med Templetonstiftelsens dialog

John Templetons önskan om ett närmande mellan vetenskap och religion, tillsammans med hans förkärlek för Stora Frågor, ledde till att Templetonstiftelsen tog initiativet till en dialog mellan religion och vetenskap under våren 2008 i syfte att besvara frågan ”Does science make belief in God obsolete?”. Om huvudsyftet med dialogen alltså var ett närmande mellan vetenskap och religion, kan dess delsyften sammanfattas som följande:³²

- Att uppmuntra till en hövlig, informerad och öppensinnad dialog mellan vetenskapsmän och teologer som ägnar sig åt de djupaste frågorna inom sina särskilda discipliner
- Att vända diskussionen kring Stora Frågor i en mer tankfull och genomtänkt riktning, där man överskrider gammal välbekant retorik och standardsvar
- Att det publicerade konversationsmaterialet blir en bestående resurs för en stor publik: studenter, lärare, föräldrar, vetenskapsmän, präster och andra intresserade

I en vidare mening hoppas stiftelsen också att genom allt sitt arbete bidra till en öppensinnad forskning som resulterar i genombrott som för mänskligheten framåt.³³

3.3 Genomförande

Templetonstiftelsen marknadsförde dialogen genom en omfattande reklamkampanj. Enligt redaktören Michael Shermer spenderades över en miljon dollar på annonser i ett antal

³¹ Se t.ex. Slate Magazine, 8 juni 1997.

³² <http://www.templeton.org/belief/essays/essays.pdf>, s 3.

³³ http://www.templeton.org/about_us/.

tidskrifter och magasin både inom och utanför USA.³⁴ Allt material kring dialogen är publicerat på stiftelsens hemsida. En stor del av materialet är möjligt att ladda ner i pdf-format och en del material går också att beställa utan kostnad i form av ett häfte.

Dialogen består av ”konversationer” och ”debatter”. Konversationerna, som ibland även kallas dialoger, består av essäer om ungefär två sidor från vardera tretton inbjudna deltagare (se mer om deltagarna nedan).³⁵ I essäerna ger deltagarna sina personliga svar på den ställda frågan om vetenskap och Gudstro. Dessutom har stiftelsen publicerat fyra debatter där sex av de tretton essäeförfattarna deltar i möten två och två. Tre debatter är i skriftlig form och en har ägt rum inför publik och spelats in på video.³⁶ De skriftliga debatterna utgår från essäerna och består av en skriftväxling mellan de båda debattörerna. Den videoinspelade debatten skiljer sig från de övriga genom att den har en moderator och en närvarande publik. Även denna debatt är kopplad till essäerna men är mer flexibel i sitt innehåll. Förutom konversationen och debatterna finns det även möjlighet för webb-besökare att lämna egna synpunkter.

Det publicerade materialet är till största delen åskådligt och tydligt, men den stora mängden synpunkter och kommentarer från webb-besökarna är svårtillgängliga då de endast visas i en smal kolumn på en webbsida och inte går att ladda ner eller strukturera på något enkelt sätt. Den inspelade debatten kan spelas upp via hemsidan, men visas då endast i en mycket liten ruta på skärmen där det är svårt att urskilja vem som talar. När det så är publikens tur att ställa frågor fungerar inte mikrofonerna och det är till största delen omöjligt att urskilja frågorna.

Konversationen, dvs. essäerna, är skrivna av tretton olika deltagare, varav tolv är män. Deltagarna är utvalda och bidragen redigerade av skeptikern Michael Shermer, som själv bidrar i såväl konversation som debatt. Shermer menar att han har försökt få deltagare från alla olika läger och tycker att han har lyckats. Han tycker sig inte heller ha upplevt någon press i valet av deltagare, trots att Templetonstiftelsen av vissa kritiker anses som kristen höger.³⁷ Ungefär hälften av deltagarna är naturvetenskapsmän medan endast två är teologer. Övriga representerar området human- eller samhällsvetenskaper (kognitiv psykologi, filosofi, en svårbestämd journalist/författare samt en kolumnist). Det är inte deltagarnas kunskapsområden som bestämmer vilken sida de företräder i dialogen, utan detta avgörs istället av deltagarnas personliga tro. Två av vetenskapsmännen är icke-troende, liksom

³⁴ <http://www.skeptic.com/eskeptic/08-06-11.html#feature>.

³⁵ <http://www.templeton.org/belief/essays/essays.pdf>.

³⁶ <http://www.templeton.org/belief/debates.html>, <http://www.templeton.org/belief/video/videodebate.html>.

³⁷ <http://www.skeptic.com/eskeptic/08-06-11.html#feature>;

<http://scienceandreligiontoday.blogspot.com/2008/09/does-science-make-belief-in-god.html>.

samtliga human/samhällsvetare. Dessa representerar ”vetenskap” i dialogen. Fem troende vetenskapsmän – där två definierar en alternativ syn på Gud - tillsammans med de två teologerna representerar ”religion”. De kristna och judiska vetenskapsmännen och de icke-troende human/samhällsvetarna möts i de skriftliga debatterna.

3.4 Innehåll och budskap

Templetonstiftelsens fråga är: ”Gör vetenskapen tron på Gud föråldrad?”, men man definierar inte i några riktlinjer vad som menas med vare sig ”vetenskap” eller ”Gud” utan lämnar denna definitionsfråga till dialogens deltagare. Inte heller ges någon markering av vilken sida (vetenskap eller religion) som de enskilda bidragen representerar utan detta får man sluta sig till av innehållet.

De inledande konversationerna eller essäerna är ”enkelriktade” monologer med presentation av deltagarnas egna åsikter, medan det uppstår en form av personliga möten i de skriftliga debatterna och än tydligare i den inspelade debatten. Vetenskapssidans (d.v.s. de icke-troendes) essäer visar en övertygelse om vetenskapens metoder som de enda rätta och argumenten riktar sig oftast mot en tänkt motpart inom den bokstavstroende Intelligent Design-rörelsen (kreationism) eller mot de troende som ser en Gud bakom de fenomen som dagens vetenskap inte kan förklara, en ”God of the Gaps”.³⁸ De ger exempel på hur vetenskapen tidigare har och även framöver kommer att fylla i dessa ”gaps” eller hål, och menar att det som vetenskapen trots allt inte kan förklara, t.ex. den mänskliga moralen, inte heller är relevant att förklara genom en Gud.³⁹ De troendes bidrag är mer varierade. Företrädaren för judendom hävdar att vetenskap och religion handlar om helt olika sanningar som inte behöver motsäga varandra.⁴⁰ De övriga troende ser ofta tecken på Gud i det fantastiska och fintrimmade universum som vetenskapen har visat oss. Flera av de troende vetenskapsmännen beskriver också religion som *något annat* än vetenskap - en känsla av närvaro eller kärlek osv. En av vetenskapsmännen visar också en vilja att diskutera s.k. gränsfrågor: *Varför* har vår värld en sådan evolutionspotential, varför finns naturlagarna, varför är vetenskap alls möjlig?⁴¹

³⁸ Barbour 1998, s 23.

³⁹ Se t.ex. Steven Pinker, <http://www.templeton.org/belief/essays/essays.pdf>, s 4-5.

⁴⁰ Jerome Groopman, <http://www.templeton.org/belief/essays/essays.pdf>, s 23-24.

⁴¹ Kenneth Miller, <http://www.templeton.org/belief/essays/essays.pdf>, s 25-26 samt <http://www.templeton.org/belief/debates.html> (debatten med Christopher Hitchens).

Två av dialogens deltagare anser att vetenskapen inte behöver göra en tro på Gud föråldrad, om man definierar om begreppet ”Gud”. Den ene menar att vi måste finna eller uppfinna en Gud som är kompatibel med vetenskapen, t.ex. en Gud som arbetar med kvantteorier eller ”butterfly effects”.⁴² Den andre anser att vi måste komma bort från synen på Gud som övernaturlig till att bli en naturlig Gud som överbryggat avståndet mellan vetenskap och religion. Hans förslag är att se Gud som den ständigt pågående kreativiteten i kosmos, en uppfattning som han menar att både religionen och vetenskapen skulle behöva och borde kunna anamma. Med detta synsätt skulle också människan kunna ses som Guds medskapare snarare än Guds avbild vilket leder till praktiska frågor om människans medansvar för vår värld osv.⁴³

3.5 Dialogens resultat och påverkan

Av stiftelsens syften är det framför allt önskan om påverkan på en vid publik som tydligt infrias. Templetonstiftelsen säger sig själv vara mycket nöjd med dialogen och dess resultat, inte minst frågeställningens spridning till andra forum och den stora publikresponsen i form av beställda häften, kommentarer i bloggar etc.⁴⁴ Jag kan själv konstatera att detta uttalande stämmer med verkligheten. En stor mängd kommentarer har lämnats på Templetonstiftelsens webbsida och lämnades fortfarande i november 2008 trots att länken till dialogens webbsida då inte längre var helt lätt att hitta. Även webbsidor utanför Templetonstiftelsen som återger debatten får ofta en livlig åhörardiskussion, t.ex. hos sajten Live Science.⁴⁵ Sökning på Google ger också många andra träffar för diskussionen och visar såväl grupper som enskilda personers engagemang och positiva såväl som negativa synpunkter.⁴⁶ Den ställda frågan om vetenskapen och Guds existens sprids också vidare i flera intervjuer och möten utanför stiftelsen. Ett exempel är det videospelade mötet mellan ateisten Christopher Hitchens och den katolske teologen Lorenzo Albacete, som nyligen också har lagts in på Templetonstiftelsens webbsida.⁴⁷

Stiftelsens önskan om en hövlig dialog följs till viss del och blir tydligast i debatterna, där de flesta inlägg inleds med översvallande beröm av motparten och dennes åsikter. Ett av

⁴² Pervez Amirali Hoodbhoy, <http://www.templeton.org/belief/essays/essays.pdf>, s 12.

⁴³ Stuart Kauffman, <http://www.templeton.org/belief/essays/essays.pdf>, s 29-30.

⁴⁴ http://www.templeton.org/templeton_report/20080529/TempletonReport20080529.pdf.

⁴⁵ <http://www.livescience.com/strangenews/080516-god-science-debate.html>.

⁴⁶ sökbegrepp ”Templeton conversation God obsolete”.

⁴⁷ http://www.templeton.org/belief/belief_video/belief_video.html.

de icke-troendes bidrag utmärker sig däremot genom en uttalad ohövlighet och rentav personangrepp.⁴⁸

Jag finner slutligen ingen närmare utvärdering av dialogens genomförande, budskap och resultat hos Templetonstiftelsen.

4 Diskussion och slutsatser

4.1 Syftet med dialogen

Templetonstiftelsen har höga ambitioner i allmänhet och även för den aktuella dialogen. Man önskar en fortsatt och nytänkande diskussion kring Stora Frågor, ett närmande mellan vetenskap och religion och en spridning av budskapen till en stor publik. Möjligen är syftet alltför ambitiöst; stiftelsen tycks inte ha gjort en bedömning av ämnesval och deltagare och deras betydelse för möjligheten att uppfylla syftet. Inte heller har de insett vikten av definitioner och riktlinjer. Dessa olika områden diskuteras vidare i resten av kapitlet.

4.2 Genomförandet

Stiftelsen har valt att publicera dialogen på internet efter en omfattande reklamkampanj. Detta har skapat en uppmärksamhet och ett intresse från en stor publik och uppfyller alltså den önskan om en bredare publik som ofta förs fram i aktuell forskning. Värdet av dialogen minskar däremot något genom att vissa delar av materialet (åskådarkommentarer och den inspelade debatten) är svåröverskådliga eller otydliga.

Stiftelsen säger sig ha bjudit in vetenskapsmän och teologer till sin dialog.⁴⁹ Detta skapar en förväntning om en dialog mellan just vetenskapsmän som företrädare för vetenskapen och teologer som företrädare för religionen. Istället visar det sig handla om ett möte mellan troende och icke-troende, där deltagarna oftast inte argumenterar inom sina respektive specialiteter. De två teologerna, som torde vara väl lämpade att representera religionssidan, får till exempel inte vara med i debatterna utan istället representeras religionssidan av troende vetenskapsmän. Detta strider mot de rekommendationer som framkommer i aktuell forskning, där man lägger stor vikt vid specialkunskaper inom det område man företräder. Det strider också mot stiftelsens syfte med dialogen: Att uppmuntra

⁴⁸ Christopher Hitchens, <http://www.templeton.org/belief/debates.html>.

⁴⁹ <http://www.templeton.org/belief/essays/essays.pdf>, s 3.

till en hövlig, informerad och öppensinnad dialog mellan vetenskapsmän och teologer som ägnar sig åt de djupaste frågorna inom sina särskilda discipliner (se ovan). Den medlingsfunktion som många forskare önskar genom human- eller samhällsvetenskap återfinns inte heller, trots att dessa discipliner är representerade i dialogen. Valet av deltagare har gjorts av en av dialogdeltagarna, Michael Shermer. Även om hans avsikter har varit goda finns möjligheten att hans egna åsikter och intressen har påverkat val av deltagare i såväl konversationen som i debatterna. Intressant är också att redaktören Shermer själv deltar i två debatter.

Dialogen saknar tydliga definitioner. När deltagarna själva måste tolka innebörden av den ställda frågan blir osäkerheten stor. Vidare saknar de skriftliga debatterna tydliga ramar och moderator, vilket gör det möjligt för deltagarna att lämna den ställda frågan eller brista i fråga om hövlighet. Att kalla essäer för ”konversationer” och debatter för dialog osv. kan i sin tur påverka publikens förväntningar och förståelse negativt.

Templetonstiftelsen lämnar mycket knapphändig information om dialogens deltagare. Inte minst med tanke på att man riktar sig till en intresserad men inte forskaranknuten eller namnkunnig allmänhet borde tydligare information om deltagarna vara av nytta för förförståelsen: bakgrund, trosåskådning, ålder, särskilda intresseområden osv. Efter att själv ha sökt mer information om deltagarna på internet tyckte jag mig bättre förstå deras position och deras inlägg även om vissa deltagare förblev till stor del okända.

Det är positivt att finna icke-amerikaner i konversationen – tre briter, en österrikare och en pakistanier. I debatten förekommer däremot endast amerikaner, vilket förefaller omotiverat med tanke på att tre av fyra debatter har skett skriftligt och alltså inte varit beroende av korta fysiska avstånd. Jag saknar fler kvinnor i den studerade dialogen och det hade också varit intressant med större spännvid i såväl de religiösa som de vetenskapliga åskådningarna både i konversationen och i debatterna. De enda uttalade trosåskådningarna är judendom (en deltagare) och kristendom (fyra deltagare). Visserligen finns också två representanter för en post- eller senmodern individuell, icke-institutionell livsåskådning, men dessa deltar endast med essäer så någon diskussion kring deras synsätt uppstår inte. Även vetenskapssidan hade kunnat visa på nytänkande genom förespråkare för t.ex. Gaia-teorin, där man ser hela jorden som ett enda komplext system eller superorganism.⁵⁰

Medan vetenskapssidan har en representant för en mycket uttalat aggressiv ateism, den välkände författaren Christopher Hitchens, finns det på religionssidan ingen representant för

⁵⁰ Nationalencyklopedin: *Gaia-hypotesen*.

t.ex. Intelligent Design-rörelsen (kreationism) trots att denna rörelse är mycket synlig inte minst i USA idag och trots att vetenskapssidans argument ofta riktar sig mot just en kreationistisk världsbild. Valet att ändå inte låta representanter för kreationismen delta i dialogen borde ha diskuterats och motiverats.

4.3 Innehåll och budskap

Aktuell forskning betonar valet av relevanta diskussionsämnen i dialogen mellan vetenskap och religion (se ovan). Dessutom önskar många forskare en bredare publik. Innehållet bör då intressera och anpassas efter den tilltänkta publiken, vilken för Templetonstiftelsens dialog omfattar allt från studenter och deras föräldrar till vetenskapsmän och präster. Detta borde kräva ett visst nytänkande inom både frågeställning och svar liksom ett anpassat språkbruk.

Stiftelsen har valt att föra dialogen kring en s.k. Stor Fråga: Har vetenskapen gjort tron på Gud överflödig? Denna typ av frågor anses inte idag som särskilt nytänkande. Många forskare menar att de är för ytliga och anspråksfulla och att de dessutom avvisar hela andliga traditioner.⁵¹ Frågan har inte heller någon praktisk anknytning, vilket såväl forskare som stiftelsen själv anser vore värdefullt.⁵²

Det allmänna intrycket av essäerna är att deltagarna tycks ha skrivit dem utan att känna till övriga deltagare och utan att veta vem som sedan skall möta dem i en debatt. Detta gör att vissa essäers argumentation riktar sig mot en annan sorts motpart än den som författaren sedan faktiskt möter i debatten. Både i essäerna och i debatterna lämnar också flera deltagare det givna ämnet för att istället diskutera egna särskilda intresseområden. Detta är ett problem för dialogen, samtidigt som det kan innebära att deltagarna då uttalar sig inom områden där de är mer kunniga eller uttrycker sig mer personligt. Publiken får då en större förståelse för vilka deltagarna är, särskilt eftersom detta inte framgår tydligt i stiftelsens dialogmaterial.

Vetenskapssidans icke-troende företrädare förutsätter till största delen en konflikt mellan vetenskap och religion. Denna inställning är inte optimal för en dialog och visar inte heller på nytänkande. De troende konversationsdeltagarna hamnar ofta, precis som många forskare varnar för, i en försvarsställning där de måste motivera sin tro på ett vetenskapligt godtagbart sätt och dessutom klargöra sitt avståndstagande från fundamentalistisk bokstavstro.

⁵¹ Se t.ex. Peder Thalén 2007, s 87-88.

⁵² Se t.ex. <http://www.templeton.org/belief/essays/essays.pdf>, s 3.

Religionssidans egna budskap handlar ofta om hur religion och vetenskap bör ses som åtskilda och oberoende av varandra, vilket gör en fredlig samvaro möjlig men som gör utvecklingsmöjligheterna begränsade. Det tycks också som om detta argument framför allt syftar till att förklara hur man kan vara både vetenskapsman och troende. Samtidigt finner flertalet troende deltagare att vetenskapens fynd har ett starkt inflytande på religionen och att dessa fynd kan bidra till eller förstärka en tro på Gud. Detta synsätt, *naturlig teologi*, tillåter påverkan åtminstone i riktningen vetenskap till religion men är inte särskilt nytänkande; redan de tidiga naturfilosoferna hyste denna typ av åsikter. Det är också just detta synsätt som de icke-troende deltagarna angriper.

En deltagare visar en önskan om diskussion kring gränsfrågor.⁵³ Detta är ett exempel på ett mer ”modernt” synsätt som visar en öppenhet för nya typer av frågeställningar (se diskussionen kring aktuell forskning ovan). Dessvärre tas dessa gränsfrågor inte upp för någon vidare diskussion i debatterna. Inte heller de två verkligt nytänkande deltagarna som visar på nya, alternativa definitioner av Gud deltar i debatter trots att deras synsätt skulle kunna medge en samsyn mellan vetenskap och religion. Tydligt är att man här har missat en möjlighet till det mer praktiska förhållningssätt och ett nytänkande i dialogen som många forskare efterfrågar.

Språket i essäerna skiftar i tillgänglighet. Medan de flesta essäbidrag upplevs som personliga berättelser är två mer filosofiska bidrag troligen svårlästa för många i den tilltänkta publiken. Jag tror till exempel att många är främmande för den kvinnliga filosofen Mary Midgleys referenser till filosoferna Comte och Popper.⁵⁴ Den anglikanske prästen och filosofen Keith Ward för också ett svårbegripligt cirkelresonemang om icke-fysisk kausalitet.⁵⁵

Redaktören Shermer berättar att han har redigerat bidragen.⁵⁶ Vad blir effekten av detta? Hur väl speglar bidragen de ursprungliga åsikterna? Är det av en händelse som redaktörens egna texter framstår som särskilt öppensinnade och hövliga? Liksom i valet av deltagare verkar det sannolikt att Shermers intresse av att föra fram sina egna åsikter har inverkat, medvetet eller omedvetet, på hans hantering av bidragen.

⁵³ Kenneth Miller, <http://www.templeton.org/belief/essays/essays.pdf>, s 25-26 samt <http://www.templeton.org/belief/debates.html> (debatten med Christopher Hitchens).

⁵⁴ Mary Midgley, <http://www.templeton.org/belief/essays/essays.pdf>, s 14.

⁵⁵ Keith Ward, <http://www.templeton.org/belief/essays/essays.pdf>, s 19.

⁵⁶ <http://www.skeptic.com/eskeptic/08-06-11.html#feature>.

4.4 Resultat och påverkan

Stiftelsens syfte med dialogen uppfylls delvis. Den når ut till en stor publik och väcker intresse, men det är oklart hur publiken uppfattar budskapet. Endast i begränsad omfattning förekommer åsikter som visar på nytänkande. Inte heller uppfylls önskemålet om en dialog där deltagarna utgår från sina egna specialkunskaper inom sina särskilda discipliner. Dialogen blir varken informerad eller genomgående hövlig och öppensinnad. Bristen på hövlighet kan dock ha positiva effekter eftersom det i flera fall leder till förtydliganden från båda sidor, medan de överdrivet berömmande orden om motparten i debatterna knappast tillför något nytt.

Ser man bortom stiftelsens egna syften är det tydligt att spänningen i dialogen mellan vetenskap och religion finns kvar. Oliktänkande åsikter får mötas och det faktum att det alls finns en vilja till möte bör ses positivt, eftersom ointresse och likgiltighet enligt många forskare är ett stort hot mot självvranssakan och utveckling. Det är oklart i vilken mån deltagarna i den studerade dialogen har tagit intryck av varandra, men kanske är detta inte heller möjligt efter ett enstaka dialogtillfälle.

En stor mängd webbkomentarer, bloggar etc. visar att dialogen har nått ut till och påverkat människor utanför en snäv forskarkrets. Detta kan leda till att flera och andra typer av människor än tidigare engagerar sig i frågor kring vetenskap och religion. Det är däremot osäkert om dialogens frågeställning har varit gynnsam för att väcka en insikt om den vikt av samarbete kring mer praktiska frågor som aktuell forskning ofta betonar.

Det kan ha varit svårt för publiken att förstå innebörden inte minst i de mer filosofiska resonemangen, liksom det kan ha upplevts som svårt att jämföra olika bidrag. Det är tydligt att publiken skulle ha mycket att vinna på flera genomläsningar av materialet, men det är inte möjligt att avgöra i vilken mån detta skett.

Inte ingenting tyder på att Templetonstiftelsen redan har eller framöver avser att analysera och utvärdera resultatet av dialogen närmare. Detta ser jag som en allvarlig brist.

5 Förbättringsmöjligheter - konstruktiva synpunkter

Templetonstiftelsens dialog utgick från ambitiösa syften, men brast på flera sätt i form och genomförande. Jag menar att man på flera områden relativt enkelt hade kunnat öka förutsättningarna för en lyckad dialog:

- Valet av deltagare bör göras genomtänkt och kopplat till syftet. I vilket avseende önskar man deras deltagande: är det deras specialkunskaper inom ett visst område man efterfrågar eller personliga åsikter inom ett annat område? Urvalskriterierna måste vara tydliga, och deltagarna måste göras uppmärksamma på sin roll
- Den som väljer ut deltagare och redigerar bidrag bör inte själv delta i dialogen, eftersom detta ofrånkomligen leder till misstankar om partiskhet och betoning av egna intressen
- Genusperspektivet bör inte förringas och när man väljer att ha med vissa trosåskådningar men inte andra bör detta motiveras
- Nytankande bör uppmuntras och lyftas fram
- Deltagarna behöver presenteras ordentligt både för den tilltänkta publiken och för varandra. Templetonstiftelsens essäer och debatter visar att deltagarna ofta vet mycket lite om varandra vilket gör att argumentationen ”skjuter snett”
- Vilken form av möte är lämpligast? En aggressiv eller mycket emotionell deltagare kan komma bättre till sin rätt i en muntlig debatt med en moderator än i en skriftlig ordväxling⁵⁷
- Frågeställningar behöver definieras tydligt, och framför allt bör man noga tänka igenom valet av frågeställningar. För att debatten ska gå framåt och intressera en bredare publik bör nya typer av ämnen – t.ex. mer praktiska eller mer inriktade på gränsfrågor – övervägas snarare än traditionella men vaga ”stora frågor” som enligt många forskare har spelat ut sin roll
- Genomförda dialoger bör utvärderas för att ge värdefull information och insikter inför framtida dialoger

6 Slutord

Jag har i denna uppsats undersökt en dialog mellan vetenskap och religion hos John Templetonstiftelsen för att få en uppfattning om aktualitet och fruktbarhet hos denna dialog liksom det möjliga värdet av dialoger mellan vetenskap och religion i allmänhet.

Templetonstiftelsen är en amerikansk stiftelse med ambition att stödja forskning kring mänsklighetens stora frågor och med en uttalad önskan om att närma vetenskap och religion

⁵⁷ Ett exempel på ett sådant inspelat möte, med ateisten Christopher Hitchens, finns nu (januari 2009) tillgängligt från Templetonstiftelsens webbsida, http://www.templeton.org/belief/belief_video/belief_video.html.

till varandra. Stiftelsen är en välkänd och inflytelserik aktör och den aktuella dialogen är ett försök att skapa en intresseväckande, aktuell och nytänkande dialog mellan företrädare för religion och vetenskap. Genom en stor reklamkampanj både inom och utanför USA har stiftelsen nått ut till en stor publik. Materialet kring dialogen är tillgänglig via internet, liksom kommentarer som har lämnats av publiken.

Undersökningen av dialogen visar brister och oklarheter i både allmänna definitioner, ämnesval, deltagare och budskap. Den ställda frågan, ”Gör vetenskapen en tro på Gud överflödig?” tillhör en typ av stora eller djupa frågor som numera ofta anses ytlig och förlegad. En inriktning mot aktuella och mer praktiskt inriktade frågor såsom miljöhotet, mänskliga rättigheter eller fattigdom saknas i dialogen, även om någon enstaka deltagare tycks efterfråga en sådan inriktning.

Dialogen består av två delar: Först förs deltagarnas egna åsikter fram i korta essäer – detta blir alltså endast en monolog - och därefter möts vissa av författarna i debatter, tre skriftliga och en muntlig. Stiftelsens information kring dialogen leder publiken att vänta sig ett möte mellan vetenskapsmän och teologer där dessa resonerar utifrån sin egen specialistkompetens inom ett visst område. Istället visar det sig i debatterna att vetenskapen företräds av icke-troende human/samhällsvetare och religionen av troende vetenskapsmän. Genomgående visar argumentationen för vetenskapen en syn på vetenskap och religion som motparter i en konflikt, där religionens roll blir att försvara sina åsikter, helst med vetenskapliga metoder. Religionssidan har däremot tagit intryck av vetenskapens landvinningar, som infogas i den egna argumentationen för en möjlig intelligent skapare av världen. Samtidigt är de troende vetenskapsmännen ofta angelägna om att hävda religionens särart, för att därigenom motivera hur de kan kombinera ett vetenskapligt yrke med en Gudstro.

Mitt antagande om fastlåsta positioner och en något större ödmjukhet och respekt från religionssidan infriades, liksom till stor del antagandet om en brist på nytänkande från båda sidor. Det förekommer visserligen ett par nytänkande essäer där författarna för fram önskemål om en ny Gudsdefinition, men dessa författare deltar inte i debatterna. Det nytänkande som hade kunnat ske genom att utvidga religionssidan till att omfatta fler icke-institutionella eller icke-västerländska trosåskådningar tas inte tillvara. Inte heller bidrar vetenskapssidan med nytänkande genom resonemang liknande t.ex. Gaia-hypotesen, där hela jorden ses som en enda superorganism. Vidare visar arrangören en bristande genusinsikt genom att endast en av tretton deltagare är kvinna.

Trots bristerna visar ändå dialogen på ett par positiva aspekter:

- Människor med olika åsikter är fortfarande villiga att mötas, vilket är en viktig grund för självrannsakan och utveckling
- Det finns ett intresse för dialogen utanför en snäv forskarkrets, och många människor i publiken har velat dela med sig av sina egna uppfattningar

Den studerade dialogen hos Templetonstiftelsen medverkade kanske inte till att bredda och föra den allmänna debatten framåt. Men med tydliga definitioner och riktlinjer och en öppenhet för nytänkande tror jag ändå att dialoger mellan vetenskap och religion i allmänhet har förutsättningar att vara berikande för båda sidor även i framtiden, inte minst om de inriktar sig på samarbete kring konkreta och angelägna frågor med betydelse för mänskligheten och världen.

6.1 Framtida studieområden

Som metodkapitlet i början av uppsatsen visar, har flera avgränsningar av ämnet behövt göras av tids- och utrymmesskäl. Ett värdefullt framtida studieområde för Templetonstiftelsen själv eller för de forskare som önskar ett ökat engagemang från en bred publik, bör vara en analys av publikens kommentarer på stiftelsens hemsida och på andra sidor och bloggar. Vad har de tagit till sig, vilka inriktningar tar deras egna interna dialoger? Det skulle också vara intressant att jämföra den studerade dialogen med en dialog med mer praktisk inriktning och se om den senare leder till en större samsyn, mer konkreta resultat eller tydligare påverkan på samhället. Inte minst med tanke på den kritik som riktas mot Templetonstiftelsen och dess arbete skulle det slutligen även vara intressant att närmare undersöka i vems eller vilkas intressen stiftelsen bedriver dialogen mellan vetenskap och religion.

7 Käll- och litteraturförteckning

7.1 Källor

Samtliga käll-länkar verifierade 7 januari 2009.

<http://www.templeton.org/>. *John Templeton Foundation, toppsida.*

http://www.templeton.org/about_us/. *Allmän information om Templetonstiftelsen.*

http://www.templeton.org/about_us/who_we_are/sir_john_templeton/. *Information om John Templeton.*

<http://www.templeton.org/belief/essays/essays.pdf>. *Konversationen/essäerna.*

<http://www.templeton.org/belief/debates.html>. *Debatterna.*

http://www.templeton.org/belief/belief_video/belief_video.html. *Videodebatt mellan Christopher Hitchens och Monsignore Lorenzo Albacete.*

<http://www.templeton.org/belief/video/videodebate.html>. *Videodebatt mellan William D. Phillips och Michael Shermer.*

http://www.templeton.org/milestones/milestones_2006-12.asp. *Om Stora Frågor.*

http://www.templeton.org/templeton_report/20080529/TempletonReport20080529.pdf. *Om resultatet av dialogen.*

7.2 Övriga internetsidor

<http://www.skeptic.com/eskeptic/08-06-11.html#feature>. *Michael Shermer.* (2008-11-14).

<http://www.livescience.com/strangenews/080516-god-science-debate.html>. (2008-11-14).

7.3 Litteratur och tidskriftsartiklar

Barbour, Ian G. 1998. *Religion and Science. Historical and Contemporary Issues*. London: SCM Press.

Bonting, Sjoerd L. 2008. "Is There A Future For The Dialogue?" *Zygon: Journal of Religion and Science* 43:227-234. (Hämtad från Wiley Interscience 2008-10-19)

Buckley, Michael J. 1987. *At the Origins of Modern Atheism*, London: Yale UP.

Carvalho, John J. IV. 2008. "The Agenda for Religion-and-Science. A biologist's perspective on the future of the science-religion dialogue in the twenty-first century." *Zygon: Journal of Religion and Science* 43:217-226. (Hämtad från Wiley Interscience 2008-10-19)

Kragh, Helge. 2004. *Matter and Spirit in the Universe: Scientific and Religious Preludes to Modern Cosmology*. London: Imperial College Press. Sid 79-80.

McGrath, Alister. 2004. *The Twilight of Atheism, The Rise and Fall of Disbelief in the Modern World*. London: Doubleday.

Plotz, David. 8 juni 1997. "God's Venture Capitalist. The strange quest of Sir John Templeton". *Slate Magazine*, <http://www.slate.com/id/1822/>. (2008-12-27).

Smedes, Taede A. 2008. "Beyond Barbour or Back to Basics? The Future of Science-and-Religion and the Quest for Unity." *Zygon: Journal of Religion and Science* 43:235-258. (Hämtad från Wiley Interscience 2008-10-19)

Thalén, Peder. 2007. *Ateismens fall: den moderna religionskritikens kris*. Skellefteå: Artos.

7.4 Uppslagsord

"Debate". 2008. *Encyclopædia Britannica*. <http://search.eb.com/eb/article-9029658>. (2008-11-14).

"Debatt". 2008. *Nationalencyklopedin*.
<http://www.ne.se.webproxy.student.hig.se:2048/artikel/1258633>. (2008-11-14).

"Dialog". 2008. *Nationalencyklopedin*.
<http://www.ne.se.webproxy.student.hig.se:2048/artikel/1180359>. (2008-11-14).

"Dialogue". 2008. *Encyclopædia Britannica*. <http://search.eb.com/eb/article-9030258>. (2008-11-14).

“Konversation”. 2008. *Nationalencyklopedin*.

<http://www.ne.se.webproxy.student.hig.se:2048/artikel/1097030>. (2008-11-14).

Rodhe, Henning. 2009. “Gaia-hypotesen”. *Nationalencyklopedin*.

<http://www.ne.se.webproxy.student.hig.se:2048/artikel/179294>. (2009-01-07).

“Science”. 2008. *Encyclopædia Britannica*. <http://search.eb.com/eb/article-9066286>. (2008-11-14).